

Nr 594

Av herr **Lidgard m. fl.**, *angående disciplinen i skolorna.*

(Lika lydande med motion nr 724 i Andra kammaren)

Samlade informationer rörande skolelevernas uppförande och om ordningsförhållandena på olika skolstadier föreligger i mycket ringa utsträckning. Däremot nås allmänheten alltsomoftast och under senare tid, vill det synas, i stegrad takt av upplysningar om händelser och situationer i skolan, vilka låter ana att allt inte är välbeställt. Uppgifterna om händelsernas natur varierar från allmänt ovårdat språk och hänsynslöst uppträdande mot lärare och medelever till förföljelse, grova förolämpningar och fysiskt övervåld.

Skolmyndigheterna med utbildningsdepartementet i spetsen har hittills intagit en till synes passiv och avvaktande hållning. Man kan inte helt frigöra sig från uppfattningen att det på ledande håll rått en viss rädsla för att disciplinincidenterna i skolan skulle tas till intäkt för att ifrågasätta värdet av i varje fall en del av det skolreformatoriska arbete som bedrivits under de senaste tjugo åren.

Genom att rikta uppmärksamheten på lärarutbildningen, genom att antyda att det ännu i vårt skolväsen finns lärare med »gammal» utbildning, vilka inte är inriktade på de nya arbetsformerna och förhållandena i den reformerade skolan, har man skapat ett intryck av att en viss del av skulden för situationen ligger på lärarna. Detta har i sin tur helt naturligt bidragit till att många lärare dragit sig för att uppenbara disciplinproblemen. Framför allt torde det förhålla sig så att särskilt lärare som ännu inte vunnit fast anställning hellre tigit och lidit än vänt sig till sina tjänstgöringsbetygsättande förmän för erhållande av hjälp.

Denna grundläggande attityd till disciplinproblemen måste omprövas. Det kan också med tillfredsställelse noteras att skolöverstyrelsens chef för kort tid sedan med önskvärd tydlighet klargjort förutsättningarna för det samspel mellan lärare och elever som bör äga rum innanför skolans väggar. »Man kan inte från elevernas sida vänta sig att få alla fördelar och förmåner utan att också iakttaga de skyldigheter och den hänsyn som normalt skall tillämpas på en arbetsplats.» Först om man erkänner att disciplinproblem kan dyka upp även på eljest mycket väl skötta skolor, att även den mycket skicklige läraren kan hamna i situationer som ter sig svårlösta får man en möjlighet att öppet diskutera problemen, kartlägga dem och angripa dem.

En första åtgärd i ett program för att komma till rätta med indisciplinära förhållanden är att kartlägga problemens karaktär och omfattning. Som

inledningsvis framhållits torde myndigheterna inte ha en samlad bild av situationen. En på enskilt initiativ gjord sammanställning av skolkuratorsrapporter från år 1968 i en av landets större städer ger en ganska skrämmande bild av förhållandena, och då är att märka att i rapporterna naturligtvis endast kan förekomma sådana fall som kommit till kuratorernas kännedom. Det skall här understrykas att den gjorda sammanställningen kan vara behäftad med vissa felaktigheter, men själva det åberopade sakmaterialet ger ändå stöd åt uppfattningen att man måste ha förhållandena under kontinuerlig observans. Vi förmenar alltså att skolöverstyrelsen lämpligen årligen skall inhämta och bearbeta material som belyser i vart fall mera svårartade händelser som medfört ingripanden jämlikt skolstadgans bestämmelser om åtgärder för elevs tillrättaförande. (Skolstadgan 6 kap. 28—31 §§.) Att allvarligare frågor som polisingripanden, barnavårdsnämnds och domstols åtgärder också skall penetreras är självklart. Mot ett sådant bakgrundsmaterial har beslutande myndigheter lättare att medverka till att resurser ställs till förfogande för effektiva problemlösningar.

Inom många arbetsområden — både offentliga och privata — har arbetsgivaren funnit det angeläget att bilda sig en uppfattning om den anställda personalens attityder till arbetet. I den dynamiska situation som för närvarande karakteriserar skolan som arbetsplats förefaller det vara av väsentlig betydelse för en ansvarskännande arbetsgivare att vara väl förtrogen med de synpunkter och önskemål som finns hos arbetstagarna. Visserligen pågår för närvarande en undersökning som gäller lärarnas arbetstid och som förmodligen kommer att ge vissa besked om arbetssituationen i skolorna. Men detta gäller ändå endast vissa yttre förhållanden, vilkas trivselbetydelse inte skall underskattas; på en arbetsplats finns det en mångfald andra faktorer av betydelse för trivseln i arbetet som också är förtjänta av att mätas, vägas och beaktas — det kan när det gäller skolan vara frågor som gäller skolorganisationens utformning, skolmiljön, arbetsformer, hjälpmedel, arbetarskyddslagstiftning, samarbetsrelationer och annat. Vi föreställer oss att en dylik attitydundersökning utförd i samarbete med lärarorganisationerna skulle ge ett värdefullt underlag för en bättre trivselsituation i skolorna. Vi föreslår alltså att en attitydundersökning initieras av skolmyndigheterna.

Det är nära nog en truism att konstatera att inte alla elever i alla klasser orsakar disciplinsvårigheter. Tvärtom varierar förhållandena mellan olika klasser och skolor t. o. m. inom samma skolkommun. Möjligt är att förhållandena är svårast i de största kommunerna och särskilt inom dessas nybyggnadsområden innan den nya stadsdelen nått tillräcklig stabilitet och fått i gång den samhällsservice som eljest hör till det väletablerade samhället. Säkert är att de svårartade disciplinfallen i allmänhet orsakas av en eller ett par elever i en klass. Det kan på goda grunder ifrågasättas om gällande bestämmelser i skolstadgan ger ett tillräckligt utrymme för ett effektivt omhändertagande av sådana elever. Klart synes vara att bestäm-

melsen i skolstadgan om avstängning alltför ofta inte kan tillämpas därför att förutsättningarna för åtgärden inte kan uppfyllas med avseende på den tillsyn som skall äga rum. Enligt vår mening bör möjligheterna till avstängning göras effektivare och kunna utnyttjas snabbare än vad som för närvarande är fallet. Det förefaller sannolikt att med avseende på avstängningsåtgärder ett intensifierat samarbete mellan skola och barnavårdande myndigheter bör etableras. Vi finner det angeläget att detta problem göres till föremål för en bedömning av skolmyndigheterna, som i detta sammanhang bör pröva även andra lösningar än avstängning, t. ex. olika slag av specialundervisning i större utsträckning än för närvarande.

Det synes oss vidare angeläget att hemmens och elevernas, för att inte tala om skolförvaltningarnas, ansvar för ordningen och trivseln i skolan bör starkare framhåvas än vad som hittills varit vanligt. I många fall torde disciplinstörningarna ha sin rot i uppfostringsförhållandena före skolåldern genom att hos barnen icke grundlagts elementära normer för den sociala samlevnaden mellan människor. I avvaktan på att förskoleväsendet skall nå en sådan utbyggnad att det kan fullgöra sin mycket betydande uppgift i dessa hänseenden bör särskild uppmärksamhet ägnas åt olika vägar att bibringa föräldrar ökade insikter i uppfostringsfrågor. Detta kan ske såväl genom samhällliga åtgärder som genom de frivilliga bildningsorganisationerna.

Det är också omvittnat att olyckliga hemförhållanden orsakar störningar hos barnen, vilket i sin tur negativt återverkar på ordningen och trivseln i skolan. Direkt på hemmen inriktad social- och sjukvårdande åtgärder kan därför ha betydelse för arbetsförhållandena i skolan.

Under hänvisning till det anförda får vi hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att en kontinuerlig registrering av i vart fall grövre ordningsföreseelser bör äga rum;

att frågan om lärares attityder till lärarbetet och arbetsplatsförhållandena skall göras till föremål för undersökning i samarbete med lärarorganisationerna;

att skolstadgans bestämmelser om åtgärder för elevs tillrättaförande skall göras till föremål för översyn i enlighet med motionens riktlinjer; samt

att riksdagen i övrigt måtte giva till känna vad som i motionen anförts.

Stockholm den 27 januari 1970

H. Bertil Lidgard (m)

Gunnar Wallmark (m)

Gunvor Stenberg (m)

Ragnar Sveningsson (m)

Per Blomquist (m)

Lars Schött (m)

Arne Svenungsson (m)